

A Beszterec-gyalaptanyai honfoglaláskori sírlelet.

Szabolcsvármegye északi részének, a vizek levezetése előtti Rétköznek kel- lősközepén van Beszterec kis község; hajdan minden oldalról réttel, vízzel bekerített kis falu, hova szárazlábbal nem, vagy csak nagy ritkán lehetett bemenni. A község határa délkeleti sarkában, a Királytó közelében van a Gyalaphegy, ennek keleti oldalán a le- lőhely: Gyalaptanya.

Pethő Sándor kéki földbirtokos 1928. év május 9-én behozott a Jósa Mú- zeumba egy csomagot és elmondta, hogy az abban levő tárgyakat Beszte- rec község határában fekvő birtokán a Gyalaptanyán találták eselédei a ese- lédház és dohánypajta közötti bejáró- nál. A csomagban volt egy vaskard darabokra törve, két kengyel, egy zab- la, négy nyílhegy, két aranyfülbevaló, egy bronzkarika, tizenegy apró bronz- szeg, koponya és emberesontok. A vas- tárgyak honfoglaló őseink ismert ha- gyatéka, felszerelése.

Pethő Sándor földbirtokos készség- gel megengedte, hogy a lelőhelyen ásassak, azonban csak május 16-án me- hettem ki a helyszínre a tovább kutá- tás megejtése és a leletkörülmények adatainak megszerzése céljából. Meg- tudtam a eselédektől, hogy a esontváz alig fél méter mélyen volt és fejfel nyugatnak, lábbal keletnek feküdt. Bal- oldalán volt a kard, alatta a bronz- karika, a kardvégénél a nyílhegyek, a jobb váll mellett, alól, a csíkozabla, fölötte a kengyelvasak, a jobb tér- l iránt pedig, de attól 15—20 cm távol- ságban, 11 drb. apró bronzszeg. A ko- ponya két oldalán, a fülnek megfele- lően, találták a két aranyfülbevalót. A helyszínen megejtett további kutá- tás eredményre nem vezetett. A tanya

bejáró északi oldalán álló dohánypaj- tától és délről, az ősdombon levő ese- lédlakástól nagyobb méretű ásatast nem is lehetett végezni. A honfoglaló vitézt ennek az ősdombnak, melyen a eselédlakás épült, az északi oldalába temették és mint kivehető egy méter- nél mélyebb volt a sír, de a bejáró idehelyezés óta félméter elkopott, a másik fé méter földet pedig most hord- ták el. Mi volt még ebben a honfog- lalási sírban, azt megállapítani már nem lehet; valószínű, hogy nem figyel- tek a sír tartozékára s így azokat a föld- del elhordották és elhányódtak. Hogy nemcsak az elsorolt tárgyak voltak benne, a behozott esontváz darabjai is mutatják, amennyiben a bordaesontok zöldrozsdával vannak itatva. Ott tehát bronz vagy más fém tárgynak kellett lenni. De következtethetünk a fülbe- valók és főként a kard után is, melyek nem egyszerű közvitéz felszerelése le- hettek. Lovas sír volt-e vagy sem, erre nézve nincs támpontunk.

A beszolgáltatott tárgyak között kétségtelenül legértékesebb a nyugati típusú kard (1. kép), mely azonban a hozzá nem értő kezében darabokra tört. Egy darabot el is hánytak belőle, mely az eddig ismert nyugati típusú kardok nagyságát tekintve — 10 cm-nél na- gyobb aligha lehetett. A kard tehát most 7 drb. összeillő és 1 különálló részből áll. Az összeillő részek hossza 87 cm, a különálló rész, mely a kard tokjának a végződése, a belerozsdáso- dott penge hegyével 12 cm. Az analó- giák közül csak a székesfehérvári demkóhegyi (Nagy Géza: Karoling kori kard Arch. Ért. 1906. 129—134.) és rádiótelepi honfoglaláskori temetők (Marosi Arnold: A székesfehérvári

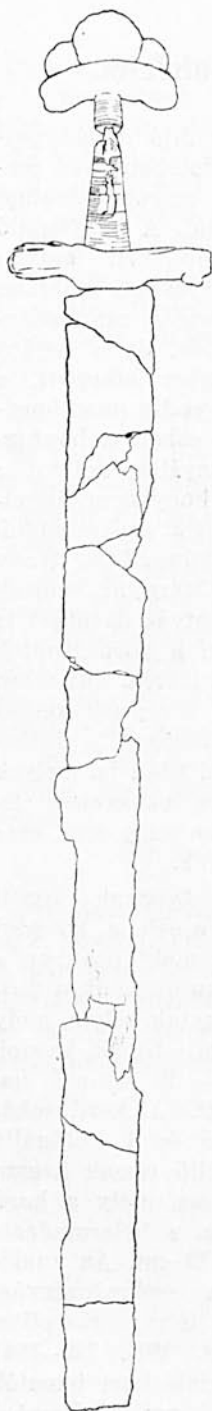

Abb. 1. kép.

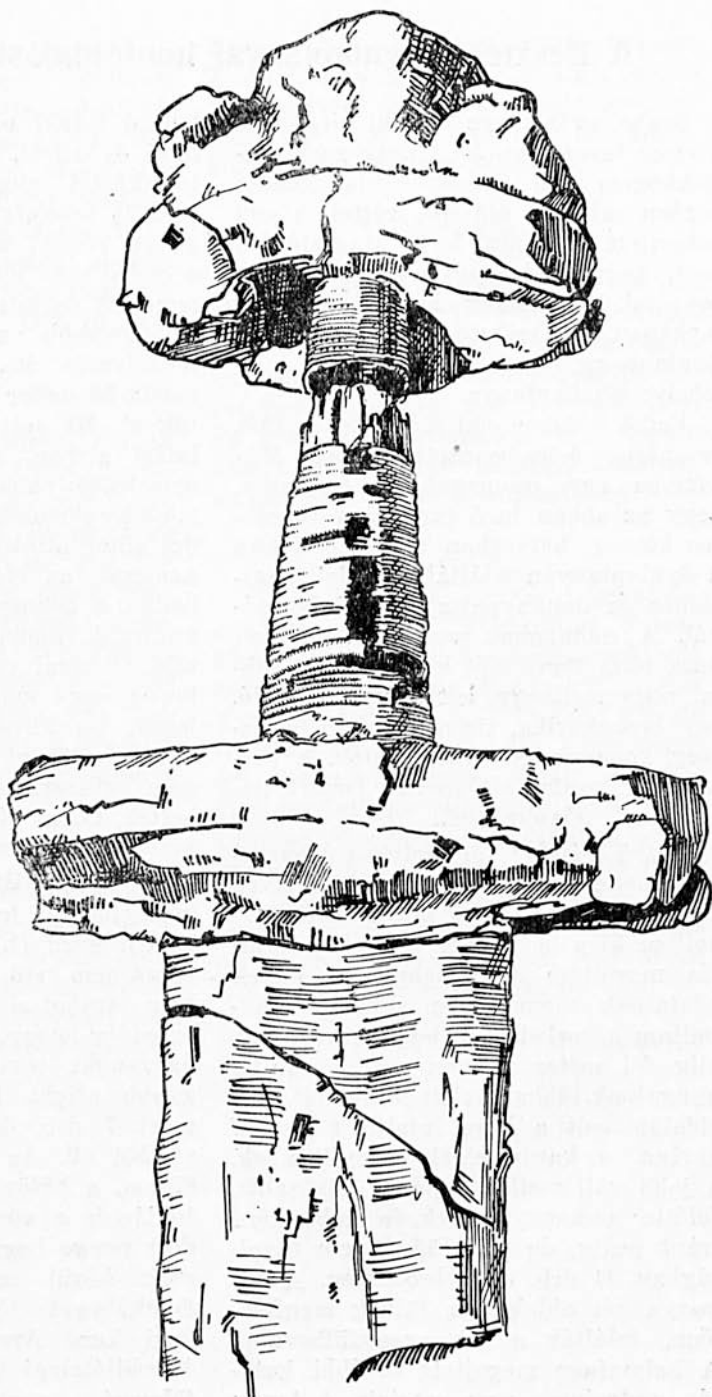

Abb. 2. kép.

rádiótelepi ásatás Arch. Ért. 1923—26. 247. l.) első sírjaiból kikerült kardokat említem meg, kivált az előbbit, mely nemcsak méreteiben egyezik a beszterecivel, de a hüvely végződése is megvan. Ennek a kardnak a hossza 104 cm. A mienknek hiányzó része tehát alig lehet nagyobb 10 cm-nél.

A kard markolata 17.5 cm hosszú, mint a rádiótelepi. A markolat gombja ennek is két részből áll (2. kép). A talpazatból és a felette emelkedő lapított félgömb kúpokból. A rádiótelepi markolatgomb jelen állapotában kiemelhető a talpazatból, melyhez csapokkal erősítették annak idején; a háromrésze tagozott kúpnak megfelelő szélső gerezdje teknősbéka fejet ábrázol. A középső gerezdje a teknősbéka hátpáncéljaként emelkedik ki. Az egész kúpokat ezüst lemez borította. A kiemelkedő középrész felületén borsónagyságú lyukak vannak, melyek színes anyaggal lehettek kitöltve és a gerezdeket elválasztó barázdákat két-két fonott ezüst sodronny övezte. A besztereci példányon mindezt csak valószínűnek vehetjük, de a rajta támadt erős rozsdá miatt nem láthatjuk. Hogy díszes lehetett a mi példányunk is, a középrész felületén látható ezüst lemez darabból következtethetjük. A talpazat hossza 9 cm, szélesség 2.6 cm.

A markolat fogantyúja ketté tört, ép állapotban 8.5 cm hosszú volt. Henger alakú faburkolatát ezüst szállal vagy sodronnyal tekergették be. Ilyen állapotban a fogantyú felül 2 cm, alul 3.5 cm széles.

A keresztvas egyenes, hossza 12.5 cm, szélessége és vastagsága 3 cm rozsdás állapotban. Esetleges díszét, mely a székesfehérvárinál látható, a réteges rozsdá eltakarja.

A kard pengéje kétélű, összeillő részek hossza 87 cm, szélessége a kereszt-

vas alatt 5—7 cm, a végén 4 cm. A hüvely bronzból való végződésébe bele-
rozsdásodott penge szélessége 3.5 cm. A fahüvely maradványai bőven láthatók a pengén. E miatt és az erős rozsdá miatt nem észlelhető a törési felület, azonban a kard közepén keskenyebb, mint a szélek felé. A hüvely végződése bronzból való (3. kép), alakjára a demkéhegyihez hasonlít, végének esúcsa ennek is gombban végződik, mely fő-

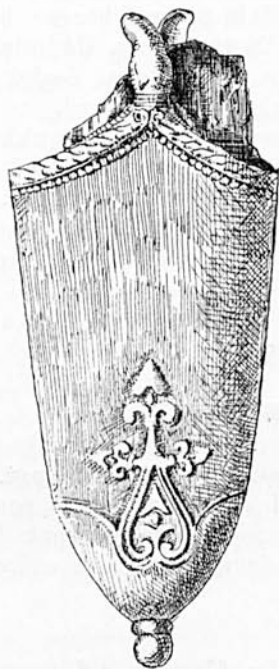

Abb. 3. kép.

lött díszítés van. Hossza 12 cm, felül 5 cm széles. Egyik oldalán kiásáskor kilyukasztották. Felső része a penge felé felnyúlik s díszített szegélyének nyúlványa mindkét oldalon balra hajlik.

A Jósa Múzeumnak eddig egy nyugati típusú kardja van. Újfehértó határában a Micske-pusztai honfoglalás-

kori temetőből került, de ez a kelta kardokhoz hasonlít; kétélű ugyan, de keskenyebb és közepén kiemelkedik. Se markolatgombja, se keresztvasa nincs meg. A besztereci kardon a Karoling korbelt kardot jellemző sajátsága megvan: széles, kétélű pengéjű, közepén véresatornával, rövid markolat, ennek végén markolatgomb. A mi kardunk a Karoling kardok régebbi típusához tartozik, melynek markolata két tagú és három dudoros gombú. Ilyeneket találtak Székesfehérvár határában a Demkóhegyen és a Rádiótelepen lovassírban. E kardokat őseink külföldi kalandozásai alkalmával, mint hadizsákmányt hozhatták magukkal. Hampel szerint e korbelt kardok közül a legrövidebb keresztvasúak a IX—X. századból, a 11 cm keresztvasúak a XI. századból valók, a 15 cm-eseket a XI—XII. századra helyezi. A mi kardunk tehát 12.5 cm keresztvasával a XI. századbelihez áll a legközelebb, mint a hogy a demkóhegyit Nagy Géza is erre a századra teszi.

A kard alatti bronzkarika átmérője 2.7 cm, szép patinával bevont. A kardhegyénél talált nyílhegyek rombus alakúak, egyik keskenyebbnek látszik, a rombus tompa szögei a csúcs felé es-

nek. (Sebestyén féle A típus. Dolg. 1922. 12. kép). Szárain farostok nyomaival. A jobb váll melletti zabla ismert csikó-zabla típusú. A két kengyel (V. ö. Szakálhát 19., ill. 3. sír. Dolg. 1936. LXIX. ill. LXX. tábla.) trapézhoz hasonló, talpa 3.5 cm széles, kissé lehajló szélei erős karimával, a talp alján gerinc vonul végig. A talp és szárain találkozására fölött gomb van. Az egyiknek hiányzik a talpából. Lapos szárain ezüst berakás nyomai láthatók. A szíjtartó fül nyakszerű szűkülés révén függ össze a szárain felső hajlásával és szabálytalan körídomú. Analógiáit megtaláljuk a Szentos-naphegyi, tarcali, egri és kecskeméti honfoglaláskori leletekben. (Hampel: Honfoglaláskori hazai emlékei 574., 643., 701., 720. l.) Bronzszegek 11 darab. 8 mm hegyes szegen 5 mm átmérőjű lencseszerű fej van. Rendel-tetése ismeretlen. Fülbevalók aranyból két darab. (Dolgozatok, II. 129. l. 3. kép 7., 8.; 129. l. 5/35—36. ábra). Úgy látszik, hogy egy a közepén 3 mm, a két végén 2 mm vastag kalapácsolt rudat a közepén kettévágtak és a két félből készítették fülbevalót külön-külön összehajtván nyitottvégű karikába. Az egyiknek súlya 9, a másiké 8.5 gm.

Kiss Lajos.

Ein Grabfund aus der Landnahmezeit in Beszterec.

Im Jahre 1928 kamen die Beigaben eines Grabes der Landnahmezeit ins Jósá-Museum zu Nyiregyháza. In dem Fund befanden sich: ein — in Stücke gebrochenes — Eisenschwert (Abb. 1.), zwei Steigbügel (Siehe: Dolgozatok 1936. Tafel LXIX. LXX.), eine Füllentrense, von allbekanntem Typus, vier Pfeilspitzen (Typus A. 1. nach Sebestyén. Dolgozatok 1932. Bild. 12.), zwei ring-

artige Ohrgehänge aus Gold, ein Bronzereif und elf kleine Nägel, ein Schädel und Knochen. Es ist wahrscheinlich, dass die übrigen Teile des Fundes beim Ausgraben abhanden gekommen sind. Dies beweist der Umstand, dass an den eingelieferten Menschenknochen Spuren von Kupferpatina festgestellt wurde.

Das beachtenswerteste ist das